

Із забуття – у безсмертя

Українська незалежність ніколи не давала просто так – за неї або віддавали життя, або гинули в боях. Прикладом такої жертвості став наш земляк-волинчанин, учасник бою під Крутами, Іван Грушецький (о.Йосип), який залишився живим після бою й останні роки, перед арештом органами НКВС, служив і працював у о. Данчезі на приході Свято-Параскевської церкви. Відомостей про цю видатну людину було дуже мало, тож нам довелося по крупицях збирати протягом року окупі відомості його біографії – це оповіді жителів сіл Данчезька та Заліщиці, зокрема Онисух Любові Іванівни, Шевчук Ганни Іванівни, Шевчук Людмили Федорівни, Седляра Георгія Івановича, це дані з обласного архіву та архіву СВУ, це історичні монографії, доповіді та журнальні статті, зокрема книга Ярослав Тимченка «Офіцерський корпус Армії УНР (1917-1921)», кн.2, «Реабілітовані історією», кн.4 четверта. У процесі невеликого дослідження, ми не

історик, не переотавали дивуватися жертвоному шляху цієї людини, яка знаходилася у кількох іпоотоях: як освітлення, який пропонував рідне слово і службу Богу у храмі святої Параскеви проводив на українській мові, як вчитель, який викладав «Слово Боже» на українській мові у школі, навчання у якій велося польською мовою, як громадський діяч, який був активним членом «Прогресу», як військовий, що ходив у ліні на зброю ОУН і навчав молоді військовий образ, як людина, який бопіла Україна і вое, що було з нею пов'язане. Він не чекав, що незалежність держави буде просто подарована, а йшов у народ, маючи омію. Бути освітлення-патріотом – це подвиг, на який здатна людина, подібна до Фейфа, що й потім, через сотню років, відродиться у ламітлі поколінь. У нього не було дітей, а родина розкидана де-як у оітах, тож нам хотілося якнайкраще викласти долю цієї неординарної особистості, через те біографія його по-

дана в двох варіантах: перша – оповідана з архівної справи №748 (доплаті слідчого) та оповіді очевидців села, а друга – з матеріалів книг і рідних публікацій. Вони доповнюють одна одну, бо знаходяться у НКВС, затінах тарми, він про себе давав

не воі покази, значить, що за олушення України потрібно розплачуватися, тому заплаче найвищу ціну – це табори ГУЛАГу та омертві.

Ми надіємося, що наша районна та ольська влада, виконуючи Указ Президента України №17/2018 «Про за-

ходи з відзначення 100-річчя події української революції 1917-1921 років» ушквалити пам'ять учасників бойових діл під Крутами і оі оиля Грушецького встановленням пам'ятного знака або меморіальної дошки в оелі Данчезі.

Біографія Грушецького Івана (о.Йосипа) Павловича (02.09.1895-27.01.1943рр.) за матеріалами кримінальної справи №748 (архівна справа №4641)

Народився Грушецький І.П. 2 вересня 1895 року в містечку Дружківці Бранської волості Горюхівського повіту Луцького воєводства в сім'ї сільського наглядча тимохні. Сім'я складалася із батька – Грушецького Павла Олександровича (номер - 1929р.), матері – Грушецької Павлини (по-батькові - невідомо, рік народження – 1864р., проживала у м.Дружківці і знаходилася на літальні дітей), сестер Іустини Павлини (1889 р.р., проживала по чоловіку Телігрова, яка проживала в с.Сміличів-Литва, Луцького повіту Волинської області), була дружиною священника, домогосподаркою), Степаниди Павлини (1891 р.р., проживала по чоловіку Василію, проживала в м.Дружківці, займалася сільським господарством), Юлії Павлини (1892 р.р., проживала по чоловіку Ніколаско, проживала в м. Луцьку, вчителювала в с.Городаку тієї ж області), брата Петра Павловича (1902 р.р., проживав у м.Варшаві та одружився у поліції).

Одружений, сім'я складалася із 5 осіб: дружини Грушецької (Чарнінської) Ганни Петрівни (1902 р.р.), матері дружини, сестри дружини і сироти, який був узятий на виховання, так як своїх дітей у шлюб не було.

З 1908 по 1912 роки навчався у церковно-вчительській семінарії у селі Сихоліві, Горюхівського повіту.

З 1912 року по 1913 рік навчався на однокласних педагогічних курсах. З 1913 по 1914 вчителював у селі Броніві Горюхівського повіту.

З 1914 по 1915 роки вчителював у селі Поддерез'є Горюхівського повіту.

У травні 1915 року був призваний на військову службу в 65-й Запасний піхотний полк рідного селом, де провів службу до 1 жовтня 1916 року.

З 1 жовтня 1916 року по 1 лютого 1917 навчався у піхотному військовому училищі в м.Чугуєві Харківської області.

З 1 лютого 1917 по 1 липня 1917 року продовжив службу в 65-му Запасному піхотному полку в званні прапорщика.

З 1 липня 1917 року по Березень 1918 служив у званні підпоручика в 775 Шадринському полку південно-західного фронту.

У березні 1918 року був демобілізований з лав армії і продовжив вчителювати в селі Гидзіві Луцького повіту до 6 лютого 1919.

З 6 лютого 1919 року по 27 квітня 1919 був призваний до лав Петлирівської армії у званні підпоручика (керував селом).

З 27 квітня 1919 року по 20 серпня 1920 як військовий поповнений знаходився на примусових роботах у польських таборах, а після 20 серпня 1920 року звільнений і повертається на батьківщину у село Дружківці Горюхівського повіту, де після трьохмісячної перерви знову вчителює у селі Литалі Луцького повіту, в якому працював до 1922 року.

У 1922 році, прийнявши сан священника, служив у селі Бототині Луцького повіту до 1930 року.

З 1930 року по 1935 був священником у селі Сиринки Луцького повіту.

З 1935 по 1937 рік був нештатним священником, тобто не мав окремого церковного приходу.

З березня 1937 року по 20 жовтня 1939 був настоятелем Свято-Параскевської храму села Данчезька Межирицької волості Ровенського повіту (нині Корчівський район, Рівненська область).

Зі спогадів жителів с. Данчезька Онисух Любові Іванівни (1923 р.р.) та Шевчук Ганни Іванівни (1930 р.р.) відомо, що священник Грушецький Йосип був середнього зросту (військової вправи), постійно носив військовий кітель, проживав у церковній хаті й користувався господарським та землемі, яка належала Свято-Параскевській церкві. Мав гарний голос, тому на церковні служби, які проводилися на українській мові, у храм ходило багато людей. У школі, за часів Польщі, викладав предмет «Закон Божий» на рідній мові, до якого ставився вимогливо, діти, які не вмішали вчасно молитви, йшли після уроків до хати священника, і там вивчали і розповідали йому. Крім того, цей предмет о.Йосип викладав у селах Заліщиці та Копитові, оскільки ці села входили до Данчезької парафії.

Дуже тісно співпрацював із Новиком Семеновим Івановичем (патріотом с.Данчезька, патріотом України, за спогадами старожителів села був людиною сильної статурі і мав міцне здоров'я). Семенов Іванович народився 01.02.1909р. був офіцером армії УНР засновником «Прогресу» та осередку ОУН у

Данчезі, він активну роботу по впровадженню могол загиблих воїнів УНР за свою активну національно-патріотичну діяльність на теренах Рівненщини в 1931 році за донесенням агента-прокуратора Степана Ворника, який сприяв ліквідації осередку ОУН у Рівненському повіті, у 1932 і 1934 роках С.Новик був заарештований польським поліцією і став політв'язнем польського табору Береза Карпутьова, у якому знаходився у серпні-жовтні 1935р., а також 6 тижнів 1936р. З приходом радянської влади у вересні-жовтні 1939 року органами НКВС заводиться агентурна справа «Блок», у якій були використані архівні матеріали військової поліції у боротьбі з націоналістичним підпіллям на Рівненщині, по якій було заарештовано 22 особи, серед них Новик Семен як керівник групи ОУН в с. Данчезі, утримувався під вартою у Ровенській тюрмі. Подальша його доля і місце проживання невідомі. І Семенов Новиком о.Йосип був знайомий ще з часів Петлирівської армії (1917-1919рр.).

20 жовтня 1939 року Ровенський НКВС передав оперативну групу НКВС по м.Ровно Половими, керуючись ст.143, 157 УПК УРСР утримувався під вартою у Ровенській тюрмі як член української селянської націоналістичної організації, яка ставила своєю задачею організувати військове повстання проти радянської влади на Західній Україні.

У Ровенській тюрмі на Йосипа Павловича була складена анкета арештованого і заведено справа за №748 за ст. 54-2, 54-10 ч.2,54-11 УК УРСР, яку протягом усього часу перебування у тюрмі з 21.10.1939рр. по 18.03.1940рр. вів слідчий УНКВС сержант служби безпеки Коваленко. 18 березня 1940 року була винесена постанова про подальше обвинування за ст.54-10 ч.1 УК УРСР (під час провадження у храмі священник займався антирадянською пропагандою та націоналістичною агітацією про умови життя громадян СРСР).

20 липня 1940 року Грушецький Й.П. прибуває до тюрми у місто Харків, а 15 вересня 1940 року була винесена постанова про прийняття справи до розгляду слідчим УНКВД сержантом Огурцовим, а 2 жовтня 1940 року був здійснений перший допит о 12 годині дня, який закінчився о 15 год 30 хвилин, де ставилися уточнюючі та проважуючі питання стосовно сімейного стану та вередня пропаганди серед парафії проти радянської влади.

3 жовтня 1940 року був складений протокол про закінчення слідства на основі ст. 54-10 ч.1 УК УРСР, 10 жовтня 1940 року було винесено обвинувальне закінчення 14 листопада 1940 р. винесена постановою обвинувачено Грушецького Й.П. за ст.54-12 УК УРСР, за якою матеріали направлені на розгляд Особливого засідання НКВС СРСР.

31 жовтня 1941 року засуджений Грушецький Й.П. був доставлений в Норильський НКВС.

Згідно витягу із протоколу №97-М від 2 грудня 1942 року Особливого засідання при Народному Комісарі Внутрішніх Справ СРСР, Грушецький Й.П. був засуджений у Норильській виправно-трудовій табір терміном на 8 років, вразовуючи термін покарання з 20 жовтня 1939 року.

27 грудня 1942 року Йосип Павлович був доправлений у Норильський виправно-трудовий табір.

27 січня 1943 року Грушецький Й.П. (згідно запису на виділіській із протоколу №97-М від 2 грудня 1942 року «отшоп») номер, місце проживання – невідомо (за припущеннями – братська могила).

21 червня 1989 року було видано старшим помічником прокурора області по нагляду за слідством в органах держбезпеки, радником юстиції В.Мельничиним, заступником начальника УКДБ по Ровенській області, полковником Н.Яременком, затверджено заступником прокурора Ровенської області, старшим співробітником юстиції В.Польовим закінчення у відношенні Грушецького Й.П. по матеріалах кримінальної справи (архівна справа №4641), де було винесено рішення, що він оповідає під ідо ст.1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові міри по встановленню справедливості у відношенні жертв репресій, які мали місце у період 30-40-х та початку 50-х років».

В історичних джерелах, зокрема в книзі Ярослава Тимченка «Офіцерський корпус Армії УНР (1917-1921)», кн. 2, згадано про той період, про який Іван Грушецький на допиті в органах НКВС замовує, де жодним словом не згадує про свою участь у битві під Крутами.

На початку 1917 р. на території України діяло 18 військових-назначальних закладів російської імператорської армії. Половина з них розташовувалася в Києві: 1-ше Київське Костянтинівське та 2-ге Київське Миколаївське військове, Миколаївське артилерійське, Олександрівське інженерне училища та 1-5-та Київські школи прапорщиків. Ще чотири розміщувалися в Одесі: Одеське військове та Сергієвське артилерійське училища, а також 1-ша та 2-га Одеські школи прапорщиків. У Чугуєві діяло Чугуєвське військове училище, у Полтаві – евакуйоване сюди у 1915 р. з м.Вільно (нині – Вільно) Віденське військове училище, у Єлисаветграді (нині – Кропиворяд) Єлисаветградське кавалерійське училище й у м. Житомирі – 1-ша та 2-га школи підготовки прапорщиків піхоти військового часу Плавенно-Західного фронту (ці заклади називалися також 1-ю та 2-ю Житомирськими школами).

В одному із таких закладів навчався І.Грушецький. У Києві замість скарсованих російських 5 шкіл прапорщиків та 4 училищ було створено 1-шу та 2-гу українські військові школи для підготовки хорунжих військ Центральної Ради. У цих національних закладах було введено українську мову та відомі, а їх вихованці іменувалися не юнкерами, а юнаками. Невідомі ці назва – «юнак» замість «юнкер» – остаточно закріпилася в українській військовій термінології.

У листопаді 1917 р. Українською збройною школою прапорщиків неофіційно називалася 1-ша Українська військова школа м. Б.Хмельницького, яку на той час очолював помічник Хлопчиків, а на її старшому курсі дієсно навчалися юнаки «юнкери», серед яких був Іван Грушецький.

Продовження читайте у наступному номері тижневика

Дослідження провели: Наталя Ярошлавна МІСЬКЕВИЧ, директор Данчезького НВК, Віра Адамівна ОМЕЛЬЧУК, завідувачка ПШЕ